

Probatur primò conclusio ex doctrina Scripturae & SS. Patrum: nūquam enim legitur in Scriptura, vel Patribus, quod Christus sit Salvator & sanctificator Angelorum, quin potius è contra insinuari ipsum propter Angelos non venisse, cum illius advētu non indiguerint. Sic habetur Matth. 8. & Luc. 15. ex parabola pastoris, qui reliquit nonaginta oves in deserto, id est Angelos, ut communiter interpretantur Parres, & causam assignat Christus, Matth. 9. his verbis: *Nou est opus valentibus Medico, sed his qui male habent: Id est opus nostrum erat Angelis incarnatione Verbi, quia hæc non est facta, nisi per modum medicinae, in remedium peccati, & ad gratiam sanativam conferendam, ut loquitur S. Thomas. In eundem sensum trahit & ponderat D. Bernardus verba illa Isaiae: Parvulus datus est nobis. Non sibi (inquit) quia unice ante tempora multò nobilissimus natus est ex Pare: non Angelis, quia cum magnum haberent, parvulum non requirebant: nobis ergo natus, quia nobis necessarius.*

At vero si Angeli, non nisi ex meritis Christi, gratiam & gloriam consecuti essent, non minus Angelis natus esset Christus, quam nobis, nec minus ipsis necessaria esset incarnatione; unde illi parvulum requirent tanquam Salvatorem, nec sine parvulo magnum haberent, id est non fuerentur Deo per visionem beatam, sine Christo ex Virgine nato: Ergo Angeli non receperunt gratiam nec gloriam ex meritis Christi.

22. Non desunt etiam rationes, quæ eandem veritatem suadent: Prima sumitur ex dictis supra cap. 4. ubi probatum est, incarnationem fuisse decretam, post prævium Adæ peccatum, quod cùm sit posterius peccato Angelorum, & peccatum Angelorum posterius eorum sanctificatione, evidens est, Angelis decretam fuisse gratiam, & consequenter perseverantibus gloriam, prius quam incarnatione, & Christi merita, essent in divina præscientia.

Secunda: His solum meruit Christus, pro quibus mortui sunt, cùm ejus merita non moverint Deum, nisi ut morte consummata: Sed Christus non est mortuus pro Angelis, ut passim docent SS. Patres, præsertim Augustinus in Enchiridio cap. 61. dicens: *Non pro Angelis mortuus est Christus, & Bernardus serm. in feria 4. hebdomadae sanctæ, his verbis: Mibi passio Domini data est, quia alteri non potuit. Nunquid Angelo? Sed ille non egit, Nunquid Diabolo? Sed ille non resurgit: Ergo Christus non meruit Angelis gloriam & gloriam essentiale.*

Tertia: Nullus justificatus per merita Christi, est glorificatus ante passionem Christi, per quam, ut diximus, ejus merita consummata sunt, ut constat in antiquis Patribus, qui incarnationem præcelerunt; illi enim non sunt glorificati ante passionem Christi, quia eorum gratia erat à Christo derivata, utpote illis data ex meritis Christi venturi, & id est non debebat prius consummari in membris, quam in capite, quo derivabatur: Sed Angeli sunt glorificati, ante merita Christi, per passionem consummata, ut constat ex illo Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei: Ergo non fuerunt justificati ex meritis Christi Salvatoris, sed ex liberalitate Dei conditoris.*

23. Objecies primò: Apostolus ait ad Ephes. 1. Deum in Christo *instaurare omnia qua in cœlis sunt & que in terra.* Et ad Coloss. 1. afferit Christum pacificare per sanguinem Crucis sua, sive qua in terris sive qua in cœlis sunt. Item ad Hebræos 3. dicit quod Christus ante passionem suam, *multos filios in gloriam adduxerat:* Sed hoc non potest intelligi de hominibus, quia ante passionem Christi, nullus hominum intravit in cœlum: Ergo id debet explicari de Angelis, subindeque illi ex meritis Christi gloriam essentiale receperunt.

Respondeo Christum instaurare omnia quæ in cœlis sunt, non quod pro Angelis mortuus fuerit, sed quia redimento hominem, tuinas Angelorum implevit; vel quia per Christum Angelii sub ejusdem capituli imperio reuniti sunt hominibus, à quibus, nondum Deo reconciliatis, erant divisi; & in hoc sensu dicitur pacificasse per sanguinem Crucis sue, sive quæ in cœlis, sive qua in terris sunt. Cùm vero dicitur ad Hebræos 3. quod Christus ante passionem suam multos filios in gloriam adduxerat, hoc non est intelligendum de Angelis, sed de hominibus, quos Christus in gloriam adduxerat, in ordine intentionis, non executionis, id est eos adducendos præordinaverat, ut interpretatur S. Thomas. Quod si aliquis verba illa Apostoli explicare velit de adductione ad gloriæ in executione, dicere poterit, ibi verbum præteriti poni pro verbo futuri: multoties enim in sacris literis, propter certitudinem prophetiarum, aut eventus futuri, id quod re vera est futurum, significatur per modum præteriti, sicut cum dicitur Isaiae 9. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.*

24. Objecies secundò: D. Bernardus serm. 1. de circumcisione sic ait: *Idem quippe & Angelii Salvator & hominis, sed hominis ab incarnatione, Angelis ab initio creatura.* Et serm. 22. super Cantica sic habet: *Qui erexit hominem lapsum, dedit sancti Angelo ne laberetur.* Verum haec intelligenda esse de Christo secundum divinitatem, constat ex eo quod idem Sanctus locis supra relatis asserit, Christum nec datum fuisse Angelis, nec pro ipsis mortuum esse.

25. Objecies tertio: D. Thomas super capitul. 1. Joan. leçt. 10. exponens verba illa Evangelista, *De plenitudine ejus nos omnes accepimus, subdit: scilicet omnes Apostoli & Patriarche & Prophetæ & Iuli qui fnerunt, sunt, & erunt, & etiam omnes Angeli.*

Respondeo Angelos accepisse de plenitude Christi, non quod gratiam & gloriam essentiale, ipsis meruerit, sed quia varias illustrations, & gloriam accidentalem, ex merito Christi habuerunt.

26. Objecies quartò: Christus est primus omnium prædestinatorum: Ergo cùm primum in unoquoque genere sit causa ceterorum, debet esse causa prædestinationis omnium electorum, tam Angelorum, quam hominum, subindeque omnes prædestinationis effectus, tam in Angelis, quam in hominibus cauare.

Respondeo quod licet Christus sit primus omnium prædestinatorum, non tamen eodem modo respectu omnium; nam respectu hominum est primus omnium prædestinatorum, non solum prioritate dignitatis & perfectionis, sed etiam prioritate causalitatis & influxus, quia prædestinatus est ut ilorum Redemptor, supposita prævisione peccati originalis respectu vero Angelorum, est quidem primus prioritate dignitatis, sed non causalitatis & influxus respectu gratia & gloriæ essentialis, quia non fuit prædestinatus, ut esset illorum Redemptor. Quando vero dicitur, quod primum in unoquoque genere est causa ceterorum, hoc debet intelligi de causalitate in aliquo genere cause, vel efficientis, vel exemplaris, vel finalis, non tamen requiritur quod sit causa efficiens physicè, vel moraliter.

DE INCARNATIONE.

51

moraliter, ut constat in homine, qui licet sit prius in genere animalis, non est tamen causa efficiens ceterorum animalium.

27. Objecies quintò: Christus non solum est caput hominum, sed etiam Angelorum, ut supra cap. 11. docuimus: Sed caput vitam essentiale in membra influit: Ergo Christus influit in Angelos vitam supernaturalem gratiæ & gloriæ essentiales.

Respondeo quod licet ad rationem capituli naturalis & physici requiratur, quod vitam essentiale in membra influat, non tamen ad rationem capituli moralis & mystici, ut patet in Principe respectu Reipublicæ: unde licet Christus gratiam & gloriam essentiale in Angelos non influat, potest tamen dici illorum caput (licet non ita propriè sicuti hominum) quia ad hoc sufficit, quod illustrationes supernaturales, & gloriam aliquam accidentalem, ab ipso recipiant.

Consecaria præcedentis doctrine.

28. Ex dictis colligitur primò, quod licet Angelii viatores habuerint fidem Christi venturi, eam tamen non habuerunt ex influxu seu meritis Christi: unde illi receptorum gratiam per fidem Christi, ut objecti crediti, non ut causa meritorum gratiæ, ipsis ad credendum collatae.

29. Colligitur secundò, gratiam collatam Adamo in statu innocentia, non fuisse ex meritis Christi, gratia enim ex meritis Christi collata, cùm sit dependens ex prævisione peccati, et gratia sanans & redimens, unde à Theologis medicinalis appellatur: Sed gratia status innocentia, non fuit gratia sanans, sed sanitatis, ut enim dicitur Matth. 9. *Non est opus valentibus medico, sed his qui male habent: Ergo non fuit ex meritis Christi Redemptoris, sed ex sola liberalitate Dei Conditoris.*

30. Colligitur tertio, rejiciendam esse sententiam aliquorum Thomistarum, existimantium Angelis gratiam & gloriam essentiale, dupli titulo datam fuisse; nimis ex Dei liberalitate, & ex meritis Christi. Tunc quia, ut supra ostendimus, gratia & gloria data ex meritis Christi, est fructus sanguinis & passionis ejus, cum omnia Christi merita fuerint per mortem ejus consummata: Christus vero pro Angelis mortuus non est, ut docent SS. Patres supra relatis. Tunc quia, quia licet non repugnat aliquid haberi pluribus titulis, quando illi non sunt inter se pugnantes & oppositi (ut constat in Christo qui habuit gloriam corporis titulo connaturalitatis & meriti) non tamen quando inter se pugnantes sunt, & se invicem excludentes, ut sunt tituli meriti & puræ liberalitatis; ille enim pertinet ad iustitiam, iste ad puram misericordiam; ille remuneratorius est, iste vero purè gratuitus. Unde frustra illi. Autores fingunt in Deo duo decreta, unum antecedens prævisionem Christi, & aliud eam subsequens, priorique decreto volunt Deum statuisse gratiam & gloriam tribuere Angelis, ex mera liberalitate, & posteriori decrevisse eam conferre, propter Christi meritum. Nam hoc ipso quod Deus vi posterioris decreti, statuit dare Angelis gratiam & gloriam, propter merita Christi, non potuit retinere primum decretum de danda eadem, titulo puræ misericordia & liberalitatis, nam hic titulus excludit omnem alium titulum remuneratorium. Si hæc considerasset Author Theologiae mentis & cordis, hanc sententiam ut probabilem non admisisset, nec dixisset, me duplice illum

titulum, ut inanem & inutilem, immerito irritare; et si duplum titulum in simili materia admiserim disp. 12. art. 1. §. 3. Illi enim diversi tituli, quos ibi admisi, non sunt inter se pugnantes & oppositi, sicut illi de quibus est quæstio in praesenti.

§. IV.

Quibus actibus Christus meruerit?

31. Constat ex dictis capite præcedenti, Christum meruisse per actum obedientie, quo acceptavit subire mortem pro salute generis humani, cum talis actus, non obstante Christi impeccabilitate, fuerit liber, ut ostendimus. Non minus certum est, illum meruisse per actus humilitatis, patientiae, fortitudinis, & temperantiae, aliarumque virtutum moralium; si enim tales actus, ut à charitate imperati, in nobis meritorij sint, à fortiori in Christo in quo meritum perfectissime reperitur. Unde solum difficultas est de actu charitatis quo diligebat Deum, cùm enim ille regularetur per scientiam beatam, quæ Deum ut habentem omnem rationem boni claram representabat, non videtur fuisse liber, nec proinde meritorius.

32. Vasquez, ut ab hac difficultate facilius se expedit absolutè negat, Christum per actum charitatis meruisse: Sed præterquam quod hic modus dicendi, propositam difficultatem non solvit, sed ei succumbit, aperte videtur repugnare Scripturæ & SS. Patribus, qui opus nostræ Redemptoris, quo Christus meruit nostram salutem, eximia illius charitati tribuunt, ut constat ex illis verbis, quæ Christus mortem subiit, de se ait: *Vi cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & scit mandatum dedit Pater, sc facio.* Pugnat etiam contra communem sententiam, quæ asserit meritum per se primò reperi in actu charitatis, & dependenter ab illo in actibus aliarum virtutum, subindeque majus & perfectius esse meritum charitatis, quam aliarum virtutum: unde cùm in Christo admittendum sit meritum perfectissimum, non potest negari, ipsum meruisse per actum charitatis, quo diligebat Deum. Hac ergo rejecta sententia, ut omnino improbabili.

33. Duo sunt modi dicendi, & dissolvendi hunc difficultum nodum, qui videntur satis probabiles. Primus docet, actum charitatis quo Christus diligebat Deum, duplicitate posse considerari; primo ut terminatur ad divinam bonitatem, ut in se considerat, seu quatenus est ratio diligendi Deum: Secundò ut tendit in bonitatem divinam, ut est ratio diligendi creaturem, cum quibus necessarium connectionem non habet, & sub prima formalitate seu terminatione fuisse necessarium, liberum vero, subindeque meritorium, sub secunda consideratione seu terminatione. Hæc sententia, ut dixi, probabilitate non caret: licet enim eidem actui respectu ejusdem objecti, secundum eandem rationem convenire nequeant necessitas & libertas: respectu tamen diverforum objectorum, vel ejusdem, secundum diversas rationes, nulla videtur esse repugnatio: Ergo licet actus charitatis beatificæ Christi, ut terminatus ad bonitatem divinam, quatenus est ratio diligendi Deum, & perfectiones ejus necessarias, fuerit necessarius; potuit tamen esse liber, in quantum ad eandem bonitatem, ut est ratio diligendi creaturem, terminabatur: sicut visio beata est intuitiva respectu divinae essentiae, & abstractiva respectu creaturarum possibilium.

Confirmatur: Major est necessitas in actu in-

E 2 creato

TRACTATUS PRIMUS.

52. **C**reato dilectionis infinita, quo Deus seipsum dilit, quam in actu creato dilectionis beatifica, quo anima Christi Deum diligebat: Sed non obstante, quod dilectio Dei sit necessaria, prout terminatur ad divinam bonitatem, ut est ratio diligendi Deum, & perfectiones ejus necessarias, libera tamen est, prout terminatur ad eandem bonitatem, ut est ratio diligendi creaturas: Ergo etiam dilectio beatifica animæ Christi, secundum diversas illas terminationes, simul necessaria & libera esse potest.

34. **O**bjicies primò: Id non debet attribui dilectioni beatifica animæ Christi, quod competit actu increato dilectionis divina, ratione sua infinitatis: Sed quod actus increatus dilectionis divina gaudet duplici illa terminatione, ei competit ratione sua infinitatis: Ergo id non debet attribui dilectioni beatifica animæ Christi.

Respondeo negando Minorem, quod enim actus increatus voluntatis divinae, feratur necessariò in bonitatem Dei, ut est ratio diligendi perfectiones ipsi intrinsecas, liberè vero in eandem bonitatem, ut est ratio diligendi creaturas, non provenit ex infinite talis actus, sed ex eo quod perfectiones intrinsecæ necessariam habent connexionem cum Deo, non vero creaturæ, vel bona Deo extrinseca. Unde infinitas in eo actu solùm requiritur, ad hoc quod cum voluntate divina realiter identificetur, subindeque repugnat id competere dilectioni beatifica animæ Christi, qua realiter ab ejus voluntate distinguitur. Ex quo intelliges, dilectionem beatificam animæ Christi, esse participationem dilectionis Dei increata, participare enim nihil aliud est, quam partem capere, & partem relinquere, hoc autem præstat dilectio beatifica animæ Christi, respectu dilectionis Dei increata, cum enim talis dilectio duo habeat, nimirum prædicta duplice terminatione gaudere, & realiter identificari cum voluntate divina, primum accipit dilectio beatifica animæ Christi, non vero secundum, quia illud competit dilectioni Dei increata, ratione sua infinitatis, subindeque à nulla creatura participari potest.

35. **O**bjicies secundò: Dilectio quâ Christus meruit, ipsi ut viatori competit: Sed dilectio regulata scientiâ beatâ, non competit Christo ut viatori, sed ut comprehensori, cùm non competit ipsi, nisi media visione beatifica: Ergo per illam non meruit.

Respondeo negando Minorem, & ad ejus probationem dico, quod dilectio quâ Christus meruit, conveniebat illi media visione beatifica, non ut proponente Deum ut diligendum necessariò, & secundum perfectiones necessarias, sed ut diligendum liberè, & prout est ratio diligendi creaturas; & licet talis dilectio priori modo per visionem regulata, conveniret Christo, ut comprehensori, tamen ut regulata secundo modo, ipsi ut viatori competit.

36. **O**bjicies tertio cum Authore Theologæ mentis & cordis: Durum dictu & creditu est, Christum nihil meruisse amando Deum, ut est in se, & propter se, sed solùm amando creaturas Dei; cùm meritum charitatis potissimum consistere debeat in principio ejus actu, qui est amor divinae bonitatis in se & propter se. Verisimile etiam non est, eminentiam illam divinæ libertatis, quæ consistit non in indifferentia voluntatis ad actum, sed ad solam terminationem ad creaturas, competere dilectioni beatifica animæ Christi, quæ est actus creatus & finitus.

Respondeo neutrum ex his esse incredibile, aut

dissimum veritati: non quidem primum, quia cùm amor divinae bonitatis, ut est in se, non fuerit in Christo actus liber, sed necessarius, tam quoad specificationem, quam quoad exercitum, sicut est in aliis beatis, & ipsi, non ut viatori, sed ut comprehensori convenierit, nihil mirum, quod per illum Christus non meruerit, cùm libertas & status viatoris, ad meritum requirantur. Nec etiam secundum, cùm enim dilectio beatifica animæ Christi, fuerit participatio actus increati divinæ voluntatis, potuit hanc eminentiam libertatis divinæ participare, cùm hoc tamen discrimine, quod voluntas divina actum liberum entitatè sibi identificat, non autem voluntas creata animæ Christi.

37. **A**lius dicendi modus, qui etiam videatur probabilis, distinguit duas dilectiones in Christo, utramque ad Dei bonitatem in se & ratione sui terminatam: unam regulatam scientiâ beatâ, aliam scientiâ infusa supernaturali; & assert primam fuisse necessariam, secundam verò liberam & meritariam. Si autem dicatur, duas illas dilectiones non posse distinguiri specie, eò quod charitas, quæ est virtus speciei atomæ, sicut fides, & spes, non possit elicere duos actus specie diversos; neque solo numero, cùm duo accidentia, solo numero diversa, non possint simul esse in eodem subiecto, respondentes. Autores hujus sententia, duplum illum amorem, esse diversum specie modaliter, non substantialiter, quia necessitas & libertas, sunt duo modi realiter distincti, & separabiles ab actu voluntatis. Si vero illis objiciatur, quod si actus dilectionis regulatus scientiâ infusa, specie modaliter distinguatur ab actu charitatis, regulato per scientiam beatam, à fortiori actu charitatis, in nobis viatoriibus per fidem regulatus, eis specie modaliter diversus, ab amore regulato per visionem beatificam, subindeque charitas via non manebit in patria, sed destruetur, contra illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit.* Respondent, verba illa Apostoli intelligenda esse de charitate habituali, quæ in patria perseverat, non vero de actuali, quam volunt non perdurare in patria, ut patet (inquit) in sanctis Angelis, quorum amor via fuit distinctus ab amore patriæ; alias non fuisset in illis nisi unicum instans pro via & pro termino, quod communiter rejicitur.

CAPUT XIX.

De satisfactione Christi.

1. **C**UM meritum & satisfactione Christi magnam habeant inter se affinitatem & connexionem, postquam de merito Christi disputavimus, agimus de illius satisfactione. Supponimus autem ut de fide certum, Christum pro peccatis omnium hominum æquivalenter satisfecisse, cùm Scriptura sacra manus Redemptoris Christi tribuat, & ad redemptionem solutio æqualis præter requiratur. Solùm ergo difficultas est & controversia inter Theologos: primò, an satisfactione Christi ex se, seu ex proprio & intrinseco valore, condigna fuerit, an vero solùm ex acceptatione Dei, qui illam voluit, ut sufficientem acceptare? Secundò, an fuerit excedens & superabundans? Tertiò, an fuerit valoris simpliciter infiniti? Quartò, an fuerit de rigore justitia: Quintò, à qua virtute elicta fuerit?

DE INCARNATIONE.

53

§. I.

Satisfactione Christi fuit condigna ex proprio & intrinseco valore.

2. Probatur: Illa satisfactione est ab intrinseco sufficiens & condigna, cuius valor in morali æstimatione aequaliter gravitatem injuria: At valor satisfactionis Christi, ex se & ab intrinseco, aequaliter gravitatem injuria Deo irrogata: Ergo est de se & ab intrinseco sufficiens & condigna. Major patet, Minor probatur. Gravitas offendæ Deo irrogata, sumitur ex eo quod est contra Deum: Sed satisfactione Christi, est satisfactione Dei: Ergo ad minus aequaliter gravitatem offendæ.

Conformatur & magis illustratur hæc ratio: Non minùs est potens dignitas personæ satisfaciens, ad influendum valorem moralis in actu satisfactionis, quam dignitas personæ offendæ ad influendam gravitatem & malitiam moralis in offendam ipsi irrogatam, ut constabit ex infra dicens: Ergo cùm satisfactione Christi, sit satisfactione personæ divina, illius valor ad minus aequaliter, ratione sui, & ab intrinseco gravitatem offendæ divinæ, seu Deo irrogata.

3. Objicies primò: si Christus de condigno & ad æqualitatem pro peccatis nostris satisfecisset, nullam aliam pro ipsis Deus posset a nobis exigere satisfactionem: Sed hoc est hereticum, & contra Tridentinum l. 6. cap. 14. Ergo, &c. Sequela Majoris probatur: Redita satisfactione æquali pro offendæ, in jure est aliam exigere, sicut si quis solvât pro me centum Petro, cui centum debebam, in iustitiae à me aliud exigetur.

Respondeo negando sequelam Majoris, licet enim Christus pro peccatis nostris de condigno & ad æqualitatem satisfecisset, ut tamen ejus satisfactione suum sortiatur effectum, vult nobis eam applicari per sacramenta, aut per contritionem & dilectionem Dei super omnia, vel per indulgentias, aut per opera nostra penitentia. Cujus rationem assignat D. Thomas infra qu. 49. art. 1. ad 4. ubi ait quod Christi passio operata est remissionem nostrorum peccatorum, tanquam causa universalis: causa autem universalis non excludit consortium causæ particularis; quia licet ab ea non accipiat virtutem, per illam tamen ejus virtus descendit in effectum, ut patet in celo & Sole, aliusque causis universalibus.

4. Objicies secundò: Christus non satisfecit pro peccatis hominum, inquantum homo; quia satisfaciens, ut tale, est inferius eo cui fit satisfactione: Sed Christus, inquantum homo, non potuit suis operibus satisfactionis communicare valorem aequaliter gravitatem offendæ Deo irrogata: Ergo Christus non satisfecit de condigno & ad æqualitatem.

Respondeo quod si ly inquantum, reduplicet supra principium quo & formale satisfactionis, Christus satisfecit inquantum homo, si vero reduplicet supra principium quod, satisfecit ut Deus, subindeque valorem aequaliter gravitatem offendæ suis operibus satisfactionis communicavit, cum valor satisfactionis, præcipue à principio quod determinatur.

§. II.

Satisfactione Christi ex proprio & intrinseco valore, fuit excedens & superabundans.

5. Probatur primo ex illo Apostoli ad Roman.

III. Pars.

5. Si enim delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit. Quæ verba expónens Chrysostomus sic ait: *Multo plura quam debemus Christus pro nobis solvit, tantique plura, quanto guttulam exiguum excedit pelagus immensus.*

Probatur secundò ratione fundamentali: Satisfactione valorem habet vel totalem vel præcipuum à persona satisfaciens, & quo major est dignitas personæ, eo major est satisfactione: Atque persona Christi satisfaciens, est tantæ dignitatis, ut superet offendam omnium hominum in esse moris: Ergo satisfactione Christi, ratione sui, & ex valore intrinseco, est superabundans, & non solùm ex divina acceptatione. Major est certa, Minor verò, etiæ difficultatem habet in nostra sententia, quæ asserit malitiam peccati esse intrinsecè, & simpliciter infinitam, ut in tractatu de peccatis, ostendimus, potest tamen, etiam supponita hac opinione, sic probari. Per peccatum mortale homo submitit quidem Deum creaturæ, sed solùm quoad affectum & moraliter, seu interpretativè, non vero realiter & physicè: per satisfactionem vero Christus submitit Deo personam infinitæ dignitatis, nempe personam Verbi Divini in natura assumptam, non solùm moraliter & quoad affectum, sed etiam physicè, realiter, & quoad effectum; nam realiter & physicè Deus moritur, immolatur, offeratur, dolar de peccatis hominum, &c. At plus est personam divinam physicè & realiter se submittere Deo in ejus obsequium, quam ipsum Deum, quoad affectum tantum, & moraliter, seu interpretativè, subjici creaturæ: Ergo satisfactione Christi, ratione dignitatis infinitæ personæ satisfaciens, superet offendam omnium hominum in esse moris. Unde in Concilio Triburensi cap. 19. dicitur in calice plus vini quam aqua apponendum esse, ut significetur valorem sanguinis Christi, per vinum significati, esse multò majorem, quam sint offendæ totius populi, qua per aquam designantur, juxta illud Apocalypsis: *Aqua multa populi multi.*

6. Objicies primò: Unum infinitum non potest esse maius alio: Sed gravitas offendæ Deo irrogata, est infinita simpliciter, ut docimus in tractatu de peccatis: Ergo valor satisfactionis Christi, non potest esse major gravitatem offendæ.

Respondeo quod licet non possit dari unum infinitum maius alio, in eo genere in quo est infinitum, benè tamen in alio genere, v. g. si daretur linea infinita in genere lineæ, non daretur alia linea major, licet major quantitas dari posset, scilicet quantitas corporis infiniti: infinitas autem satisfactionis Christi & infinitas gravitatis offendæ, sunt in diverso genere, prima enim est in genere valoris & bonitatis moralis, altera vero in genere mali, seu gravitatis offendæ; unde licet in isto genere nihil possit dari maius, potest tamen, satisfactione Christi comparata in valore cum gravitate offendæ, illam superare & excedere.

7. Objicies secundò: Si satisfactione Christi esset majoris valoris gravitate offendæ, in iuste illam Deus exigit, in iuste enim à debitore exigitur satisfactione excedens & superabundans.

Respondeo in iuste quidem exigi satisfactionem excedentem gravitatem offendæ, quando possibilis est purè æquals, secus tamen, quando purè æquals impossibilis est, ut contingit in proposito: non potest enim dari satisfactione æquals pro peccato, nisi exhibeat à persona divina, ut subsistente in natura creatura, ut supra cap. 3. ostendimus: satisfactione autem facta à persona divina, sub-

E 3 fiftente

sistente in natura creata, non potest non excedere gravitatem offendæ, ut constat ex dictis in secunda probatione; ex quo fit quod satisfactio Christi, et si excedens & superabundans, justè à Deo exigi possit. Sicut si quis à paupere extremè indigent, abstuleret nummum argenteum, & postea non haberet nisi nummum aureum, quem restituueret, tenetur ei dare nummum aureum, quamvis excederet nummum argenteum, quem abstulerat; quia in tali casu non posset ei exhibere satisfactionem purè & aqualem, sed solum superabundantem & excedentem.

§. III.

Operationes Christi Domini, ab intrinseco habuerunt valorem satisfactorium & meritorium simpliciter infinitum.

8. Probatur prima pars ex Clemente VI. extrav. *Vnigenitus de pœnit. & remiss., ubi docet Thesaurum satisfactionum Christi Ecclesia relictum, exhaustiri non posset, quia (inquit) infinita sunt Christi merita.* Et ibidem ait, unam guttam sanguinis Christi, propter unionem ad Verbum pro Redemptione totius humani generis sufficeret. Ubi Pontifex ad ostendendum infinitum valorem satisfactionum Christi, non recurrat, sicut Scotti Discipuli, ad acceptationem extrinsecam Dei, sed ad intrinsecam conjunctionem ad Verbum, subindeque ceriset, operationes Christi ab intrinseco habuisse valorem satisfactorium simpliciter infinitum.

9. Eadem veritas hac ratione fundamentali suaderi potest: Tantò major est valor satisfactionis, quanto major est dignitas personæ satisfaciens: Sed dignitas personæ Christi satisfaciens, est simpliciter infinita: Ergo & valor satisfactorius operationum ejus, est infinitus simpliciter. Major probatur: quia satisfactio pro offensa seu injuria, de qua hic est sermo, fit per exhibitionem honoris & reverentiae: Sed honor ed est major, quod dignior est persona honorari; nam honorari à Rege, magis estimatur, quam honorari ab equite, & magis ab hoc, quam à plebeio, quia honor est in honorante: Ergo tantò major est valor satisfactionis, quanto major est dignitas personæ satisfaciens. Tum etiam, quia dignitas personæ satisfaciens moraliter informat opera, in alterius obsequium præstata, iisque quodammodo se tribuit, quia ea non solum exhibet velut in abstracto, sed per ea se submittit ei cui obsequium præstat, ac proinde illa dignificat, non solum per modum ternariae extrinseci, quo pacto objectum dignificat actum quem terminat, sed etiam per modum formæ intrinsecæ, moraliter informantis. Unde persona Christi infinita, infinitum valorem tribuebat operibus quæ in Dei obsequium exhibebat, quod ut clarius percipiatur.

10. Diligenter observandum est, in Christo duo fuisse genera actionum, alia enim erant quæ supra suppositum Verbi Divini non reflectebantur, ut deambulatio, comedio, &c. Aliæ vero quæ in personam ipsius redundabant, & supra suppositum divinum reflectebantur, quales erant actus obedientiae, humilitatis, satisfactionis, & alij similes, quibus ipsum divinum Christi suppositum, in natura assumpta, sese Deo subjiciebat, quæ operationes vocari solent à Theologis, post Dionysium & Damascenum, *Theandricas seu Dei viriles.* Actiones primi generis in Christo, non erant infinitæ dignitatis & valoris, quia cum non essent reflexivæ supra suppositum Verbi Divini, ab eo non poterant

Respondeo in actionibus Christi duplēcē fuisse valorem; alterum essentialē, personalem alterum; prior sumebatur ex objecto & circumstantiis actus,

& applicare voluit. Unde Theologi dicunt, Christum per passionem & mortem suam, meritum suum consumasse.

20. Ad tertium respondeo primò, opera Christi non fuisse quidem digna præmio infinito actu & categorematicè, benè tamen præmio infinito in potentia & syncategorematicè, quia erant digna quocumque præmio finito, majori & majori in infinitum, quod arguit valorem meritorum infinitum in ejus operibus: Sicut Theologi probant potentiam Dei esse infinitam simpliciter, ex eo quod, dato quocumque effectu, potest alium præstantiorem producere, quamvis quilibet illorum semper sit finitus.

Secundò dico potest, opera Christi fuisse digna præmio simpliciter & actu infinito, nimirum unione hypostatica humanitatis suæ, vel alterius hominis, cum Persona Patris, vel Spiritus Sancti, quæ unio est bonum quoddam infinitum.

21. Ex dictis intelliges, valorem operum Christi, nihil aliud esse, quam ordinem intrinsecum illorum ad suppositum divinum à quo procedunt, & cui uniuersit, ut forma moraliter informant; ex hac enim unione & informatione morali infinitam dignitatem & estimabilitatem hauriunt, ut supra declaravimus.

§. IV.

Satisfactio Christi fuit de rigore iustitiae.

22. Probatur: Illa satisfactio est de rigore iustitiae, in qua reperiuntur omnes conditiones ad rigorosam satisfactionem requisita: Sed in satisfactione Christi reperiuntur omnes conditiones requisita ad satisfactionem rigorosam: Ergo est de rigore iustitiae. Major constat, Minor probatur. Ad satisfactionem rigorosam in primis requiritur quod sit ad alterum, satisfactio enim rigorosa est actus iustitiae; sui autem ad seipsum non potest esse iustitia, ut docet Aristoteles 5. Ethic. cap. 1. Deinde exigitur ut non sit fundata in gratia offensi, gratia enim & stricta iustitia opponuntur. Tertio necesse est, ut fiat ex bonis debitoris, etenim per frumentum ex horreo creditoris depromptum, vel pecuniam ex ejus thesauris desumptam, debita sua solvere nullus potest. Quartò oportet, ut id quod offertur non sit debitum pluribus titulis, qui enim debet Petro centum numeros titulo furti, & censu annui, & mutui, dando centum duntaxat, non satisfacit, sed debet adhuc ducentos. Addunt aliqui quintam conditionem, nimirum quod creditor satisfactionem acceptare teneatur. Atqui omnes illæ conditiones satisfactioni Christi convenient: Ergo in ea reperiuntur omnes conditiones ad satisfactionem rigorosam requisita. Minor validius probari non potest, quam solvendo argumenta quæ adducuntur ad probandum aliquam ex his conditionibus satisfactioni Christi deesse.

23. Objicitur ergo primò: Ad satisfactionem de rigore iustitiae, requiritur quod sit ad alterum: Sed satisfactio Christi non fuit ad alterum, cum sibi ipsi satisficeret, quemadmodum & Patri & Spiritui Sancto; non enim solus Pater est creditor, sive offensus per peccatum, sed tota Trinitas personarum: Ergo satisfactio Christi non fuit de rigore iustitiae.

24. Relatis variis responsionibus, quas in Cypreto nostro retulimus, & impugnavimus, Respondeo breviter, ad veram & strictam iustitiam, non requiri necessariò distinctionem suppositorum, sed sufficere distinctionem naturarum, subsistentium in